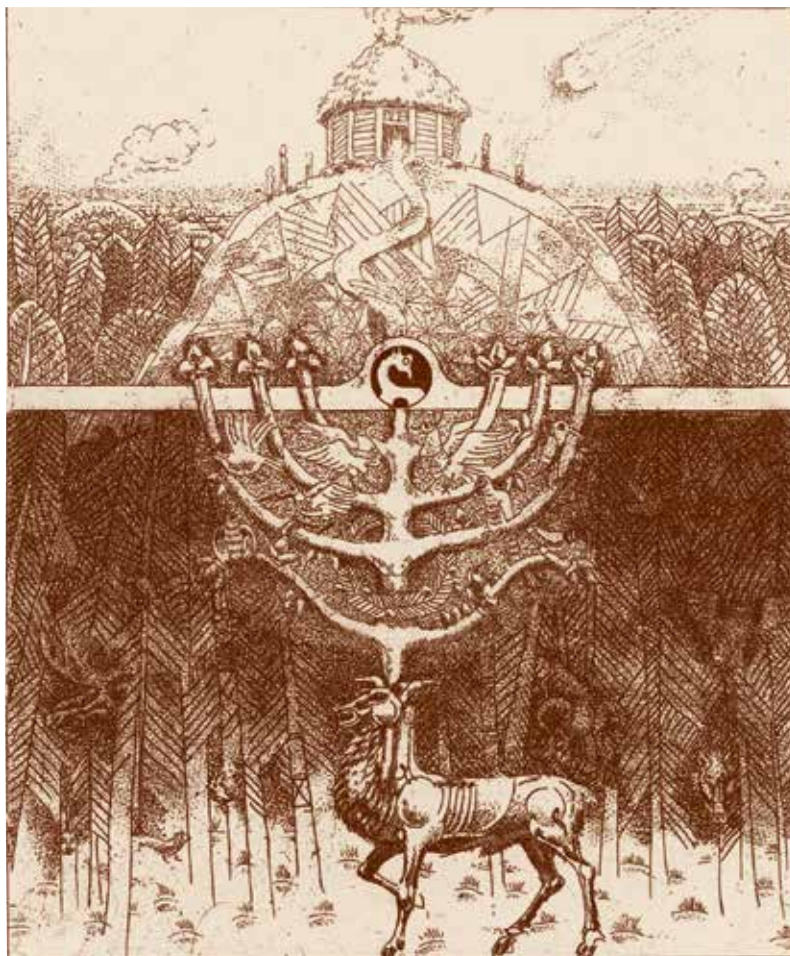

ESTETIKA IR MENO FILOSOFIJA

Arvydas Každailis. „Devyniaragis elnias“, ofortas, 1986

Estetinis Baublio vaizdinys Dionizo Poškos sode. Bachtiniškoji interpretacija

DEIMA KATINAITĖ

Vilniaus dailės akademija
dkatinaite@gmail.com

Šį tekstą įkvėpė bandymas apsvarstyti praeities reprezentaciją – Dionizo Poškos Baublį – kaip dviejų priešybių sankirtos tašką, taikant literatūrinės epo ir romano sąvokas, bei darant prielaidą, kad šis objektas yra galima Bachtino dialogiškos vaizduotės buveinė. Straipsnyje epo sąvoka keičiama atitinkamais „paminklas“, o romano konceptualiui sinonimui tampa „kaukė“ – Baublys suprantamas kaip performatyvus objektas, tarpininkas, kuriuo „prisidengęs“ Poška kalba visuomenei, jo gyvenamo laikotarpio ir šandienos. Keliamas klausimas: kas yra Baublys Poškos sode, svarstomas jo artimumas meno kūriniai ir ką / kaip jis veikia? Apmąstoma kaip pasikeičia Baublys Poškai mirus, iš sodo altanos tapęs protomuziejumi ir galiausiai vėl sugrąžintas į sodo aplinką šiais laikais, bet jau kita – paminklo prasme.

Esminiai žodžiai: Baublys, Dionizas Poška, Michailas Bachtinas, kaukė, paminklas, įvietintas menas, estetiškai patirtis.

Faktografija

Dionizas Poška (*Dionizy Paszkiewicz*, 1764–1830) – Žemaitijos bajoras, Kražių jėzuitų gimnazijos absolventas; 1786–1820 m. eina raštininko, notaro, advokato pareigas Raseinių žemės teisme; 1790 m. nusiperka Barzdžių dvarą ir vis daugiau laiko skiria intelektualinei veiklai: rašo eiles lenkų ir lietuvių kalbomis, sudarinėja lotynų–lenkų–lietuvių kalbų žodyną, užsiima archeologiniais kasinėjimais, aprašo vietos papročius ir pagonybės liekanas, komentuoja istorijos, istorinės geografijos ir istorinės–lyginamosios mitologijos bei kalbotyros veikalus. Poškos autoritetai: Ksaveras Bogušas (*Xawier Bohusz*, 1746–1820), Joachimis Lelevelis (*Joachim Lelewel*, 1786–1861)¹.

1 Minimi Poškos raštuose – poema „Pas kuniga Xawera Bohusza Lietuwi, yr Jokimą Leleweli Mozura“, 1810).

1812 m. Poška nukerta ąžuolą, vadinamą Baubliu, ir, išskobęs jo drūtgalį, pasidirba altaną, kurioje įkurdina retenybių kabinetą, biblioteką, žymių žmonių portretų galeriją ir archeologinių radinių kolekciją. Ant Baublio sienų Poška rašo eiles, komentuojančias altanos ir jos turinio paskirtį. Virš įėjimo pakabina kankles, o žemiau lenkų kalba užrašo:

*Baubly, tavo atmintį dainomis
apgarsinau,
Užtausok gi tas kankles, ant kurių
skambinau.*

Įžanga

Šiandien neretai daugelis istorinių reprezentacijų atrodo prieštaringos dėl galimų reikšmių sancaupos, semiotinio pertekliaus, o visa istoriografija gali pateikti

istoriją, apimant ir istorinę praeitį, tik kaip reikšmių lauką, kuris *konstruoja* praeitį². Šį tekstą įkvėpė bandymas apsvarstyti vieną tokių praeities reprezentacijų – Dionizo Poškos Baublį – kaip dviejų priešybių jungtį, taikant literatūrologines epo ir romano sąvokas, bei darant prielaidą, kad šis objektas yra galima dialogiškos vaizduotės buveinė³. Tokią interpretaciją lėmė Baublilio kaip kultūrinio ir estetinio objekto ambivalentiškumas ir „talpumas“, o bachtiniška prieiga atrodė tinkama įsivaizduojant Baublį kaip meninę reprezentaciją, tikint, kad epo ir romano komunikacinės galimybės kitame estetiniame būvyje įmanoma pakeisti vaizdu ir lyta. Šiame straipsnyje epo sąvoka keičiama atitikmeniu „paminklas“, o romano konceptualiū sinonimu tampa „kaukė“ – Baublys suprantamas kaip performatyvus objektas, tarpininkas, kuriuo „prisidengęs“ Poška kalba visuomenei, savo amžininkams ir šiandienos.

Dialogiškumas padėjo atskleisti Baublilio komunikacinius aspektus, epiškas nutiesė kelią į savitą praeities sampratą, o panašumas į romaną leido pamatyti Baublį kaip dabartišką kultūros ar netgi meno objektą, kuris yra medžiagiškas, monumentalus, kaip nukirstas kamienas – baigtinis, kaip paminklas – didingas, kaip kaukė – atviras, atgyjantis ir permainingas. Kaukės sąvoka šiuo atveju reiškia medžio *kamieno* performatyvumo galimybes: pa-

rodymą Baublilio kaip medijos, statinio per kurį vyksta jo atradėjo savižina, memuarų, paminklo ir meno kūrinio (ne teigiant, kad Baublys yra meno kūrinys, bet svarstant konceptualius panašumus). Baublys kaip paminklas liudija, o kaip kaukė interpretuoja: praeitį ir istoriją, atmintį (ir užmarštį), laiką, vietą ir dalinasi *patirtimi*.

Bachtinas teigia, kad epinė praeitis yra tam tikra forma suprasti meno pasaulio įvykiai ir jo veikėjai (žmonės). Iš esmės ši forma beveik visiškai užgožia meninės percepcijos aktą. Meninė reprezentacija čia yra reprezentacija *sub specie aeternitatis* (pagal amžinybės principus), iš meninės kalbos prisimenama tik tai, kas turi būti išsaugota atminty; vaizdas kuriamas palikuonims ir projektuojamas jų nutolusiam horizontui. Šiuolaikiškumas, kuriam nebūdingas rūpestis (ateities) atmintimi „suformuotas iš molio“, šiuolaikiškumas ateičiai (tai yra skirtas, nešantis žinutę palikuonims) „iš marmuro ar bronzos“⁴. Tokiu „marmuriniu / bronziniu“ monumentu šioje interpretacijoje galiausiai virsta Baublys.

Viena vertus, akivaizdu, kad Poškos numanoma auditorija, kuriai skiriama pagrindinė komunikacinė žinia, yra ateities kartos (jų atmintis), kurioms Baublys pasirodo kaip herojiškos praeities liudytojas, kita vertus, Baublys plečia pasaulį dviem kryptimis – atgal, dėl savo daugiaprasmiškumo įgalinantis naujas praeities interpretacijas, ir pirmyn – ieškant santykio su dabarčiai aktualiais kultūrinio diskurso aspektais ir ateities kultūros potencialu, tuo, kas dar gali būti.

2 Kates, Joshua. "Document and time" in: *History and Theory* 53 (May 2014), Wesleyan University, 2014, p. 162.

3 Skaitytas pranešimas „Baublilio vaizdinys Dionizo Poškos sode. Bachtiniška interpretacija“, Aštuoniolkoje nacionalinėje estetikos ir meno filosofijos ciklo konferencijoje *Estetikos, meno filosofijos ir meno istorijos sąveikų teritorijos: tarpkultūriniai atvaizdo funkcionavimo laukai*, Vilnius, LKTI, 2019 04 26.

4 Bakhtin, Mikhail Mikhailovich. *The Dialogic Imagination, Four Essays*, ed. Michael Holquist, translated by Caryl Emerson, Michael Holquist, Austin: University of Texas Press, 1985, p 18–19.

Per medžio simboliką atrodo įmanoma tokia predestinacinė teorinė projekcija. Baublys pasirodo kaip *Nachleben*⁵, pernaša, intencionalus objektas, paradoksaliai gyva fosilija, turinti kultūrinę įkrovą, kuria tarsi užkrečia estetinį pasaulį: „genofondfas“ (atsitiktinumo ir asociacijos principu) persiduoda tolyn į ateitį ir yra atpažįstamas žymiai vėlesniuose meno reiškiniuose. Baublys tarsi numato ar išpranašauja būsimas meno praktikų transformacijas – panašų *natūros* / gamtos virsmą kultūra galime įžvelgti XX a. meno strategijose, pavyzdžiui, Giuseppe Penone, Anselmo Kieferio, Josepho Beuyso *etc.* kūryboje. Čia taip pat gamta, medžiai pasitelkiami kaip estetiniai objektai – mediatoriai – tarpininkai žinutės perdavimui, kai pagrindiniu meno turiniu tampa *patirtis*. Tarsi medis įkūnija tai, kas anot Bachtino maitina senąją literatūrą – atmintį (ne žinias) kai „dar nenujaučiamas galimas praeities reliatyvumas, praeities tradicija šventa, nepakeičiama“, bet kartu turi tai, kas charakterizuoja romaną, kuris „*priešingai*, yra apibrėžiamas patirtimi, žiniomis ir praktika (ateitimi)“⁶. Kadangi *pernašai* arba *Nachleben* (vok. gyvenimas po gyvenimo, pomirtinis gyvenimas, išlikęs objektas turintis tęstinumą), o šiuo atveju ir Baubliui būdingas esmiškas neaiškumas⁷, čia

5 Aby Warburgo terminas.

6 Bakhtin, Mikhail Mikhailovich. *The Dialogic Imagination, Four Essays*, ed. Michael Holquist, translated by Caryl Emerson, Michael Holquist, Austin: University of Texas Press, 1985, p. 15.

7 *Nachleben* terminas sunkiai permatomas, panašiai kaip ir kita Warburgo sąvoka *Leben* (vok. gyvenimas), abi yra klampios, įvairios, plačios ir sudėtingos, sunkiai analitiškai „sutvarkomos“, in: Georges Didi-Huberman, „Artistic Survival: Panofsky vs. Warburg and the Exorcism of Impure Time“, in: *Common Knowledge*, Volume 9, Issue 2, Spring 2003, pp. 273–285 (Article), Duke University Press, p. 282.

kuriamas Baublio vaizdinys išskaidomas į dedamąsias – siekiant aiškumo aptariamas per galimus būvius. Keliamas klausimas: kas yra Baublys Poškos sode, svarstomas jo artimumas meno kūriniai ir ką / kaip jis veikia? Apmąstoma, kaip kinta Baublys Poškai mirus, iš sodo *altanos* tapęs protomuziejumi ir galiausiai vėl sugražintas į sodo aplinką šiais laikais, bet jau kita – paminklo prasme.

Klasikinėje tradicijoje, kurios romantizuotai versijai galima priskirti ir Poškos veiklą, kaukė apibrėžiama kaip sąlyginės tikrovės simbolis, tačiau šioje interpretacijoje Baublys svarstomas kaip šiuolaikinis, artimas meno kūriniai artefaktas, kurį galima patirti ir *šiandien*. Toks Baublio atsiejimas nuo tikėtinų autoriaus ketinimų, vykdomas remiantis Mieke'ės Bal „citavimo“ koncepcija. Anot tyrėjos, *citavimas* yra terminas, kuris tarsi „balansuoja“ ant meno istorijos ir tiesioginės (pažodinės) analizės susikirtimo ribos. Mokslininkė išplečia *citavimo* sąvoką remdamasi Bachtinu (taip pat Rolandu Gérardu Barthesu), teigdama, kad, viena vertus, tikrovės fragmentais galima manipuluoti kuriant „realybės efektą“, kita vertus, *citavimas* – „ištarimai“ nurodo tam tikrą kryptį iš kurios kyla žodžiai. Žodžiai, o šiuo atveju ir vaizdai ar jų interpretacijos nebūtinai siejamos su jų kūrėjo ketinimais, jie veikiau yra keitėjai (orig. *shifters*) leidžiantys daugialypei realybei sutilti viename vaizde. Poškos literatūrinė kūryba, kuri yra svarbi kaip vieno žymiausių to laikmečio (šalia Antano Strazdo, Simono Stanevičiaus) švietėjų raiška, kurie „priima, adaptuoja ir modifikuoja LDK ir Antikos paveldą“⁸

8 Ulčinaitė, Eugenija. „Lietuvos Didžiosios Kuni-

ir yra tam tikras laikmečio indikatorius, seismografas, nes joje kaip ir visoje XIX a. literatūroje „intensyviai vyko paveldėtos LDK kultūros vertybių, vaizduotės ir laikysenų kaita“⁹ čia paliečiama tik tiek, kiek padeda suprasti Baublio veikimo mechanizmą. Orientuojamasi ne į to laikmečio problemų suvokimo atskirus aspektus, bet išryškinamas Baublio kaip estetinio objekto novatoriškumas – numanomas performatyvusis potencialas.

Kontekstas

Sodo paviljonas (jei Poškos Baublį suprasti kaip tokį¹⁰), nėra naujas dalykas, nuo XVII a. kraštovaizdis buvo istorizuojamas statant / simuliuojant romėnų griuvėsius, druidų šventyklas, mistinius urvus. Taip pat jo prototipu galima laikyti Izabelės Čartoryskos (*Izabela Czartoryska*, 1746–1835) sodo paviljoną, 1801 m. pastatytą rotondą – Sibilės šventyklą Pulavų (*Puławy*) parke. Čartoryska taip pat parašė traktatą skirtą sodininkystei, kuriame pabrėžia senų medžių reikšmę kraštovaizdžio formavime¹¹. Poškos raštuose niekur neiminima nei šis traktatas, nei Sibilės šventykla, nors

amžininkai Baublį ir Sibilės šventyklą tapatino su muziejaus provaizdžiu, abu objektai laikyti pirmaisiais muziejais. Gamtos kaip atminties reprezentacijos matymas irgi atitinka laikotarpį, Brigita Speičytė mini, kad Poška savo sodą suprato kaip atminties žemėlapi, kas būdinga to meto sodų, kraštovaizdžio percepcijai. Pasak Speičytės, Poškos sodas apjungia asmeninę viziją su praėjusių laikų refleksija.¹² Originali šiuo atveju yra ne sodo, parko atributo, altanos idėja, arba sodybos kaip mikrokosmoso, bajoriškosios kultūros *modus vivendi* išraiška, bet komunikacinis aspektas: performatyvumas kaip tam tikros patirties perdavimas per materialų kūną ir *vietą*. Būtent čia Baublio ir Poškos sodo situacija priartėja prie šiuolaikinio meno konteksto, yra artima įvietinto meno startegijai: „[m]eno kūriniai, eksploatuojantys vietą kaip mediją, pasitelkia tos vietos elementus, atsižvelgia į jos charakterį, istorinį kontekstą, tik jai būdingą situaciją ir savybes.“¹³ Čia galima įžvelgti įdomią Poškos Baublio paralelę su Stanislovo I Leščinskio (*Stanisław Leszczyński*, 1677–1766) sodo kioskais. Sieja santykis su *vieta*, kuri svarbi ne kaip pozicija fiziniėje plotmėje, bet kaip tapatybės perkūrimo ir žinutės perdavimo instrumentas. Abiem atvejais pasitelkiama panaši forma – kalbama per daiktus: architektūrą ir medžio stuobrį (abiejų objektų tektoninės sąryšys taip pat turi bendrumo).

gaikštystės paveldo metamorfozės XIX amžiaus Lietuvos literatūroje“, in: *Literatūra* 48 (1), Vilnius: VU leidykla, 2006, p. 113.

9 Speičytė, Brigita. „Poetinės kultūros formos. LDK palikimas XIX amžiaus Lietuvos literatūroje“ in: *Literatūra* 46 (1), Vilnius: VU leidykla, 2004, p.10

10 Kalbant apie medį, reikia paminėti, kad panašus ažuolas augo Žemaitijoje, kuriame vienas garsiausių LDK baroko epochos poetų Kazimieras Motiejus SARBIEVIJUS (1595–1640) įrašė savo eiles, vėliau nukirstas.

11 Czartoryska, Izabela. *Mysli różne o sposobie zakładania ogrodów przez I. C. (Įvairios mintys apie sodų įrengimą pagal I. C.)*, Wrocław: Drukiem Wilhelma Bogumiła Korna, 1805.

12 Speičytė, Brigita. „Kas užsodino Poškos ‘darželių’?“ *Metai* 1 (2005), žiūrėta www.tekstai.lt/buvo/metai/200501/speicyte.htm [Rugpjūtis, 2019].

13 Trakšelytė, Aušra. Daktaro disertacija „Įvietintas vaizduojamasis menas: teorinis diskursas ir raiška Lietuvos šiuolaikiniame mene“, Vilnius: VDA, 2012, p. 8.

Dukart praradęs karūną¹⁴ ir tapęs Lotaringijos kunigaikščiu (1737–1766), Leščinskis tremtyje – Lunevilyje (Lunéville) statydamas savo rezidencijos kompleksą, padedant architektui Emanueliui Héré de Corny įkomponuoja keletą originalių, ovalaus plano pastatų. Kioskas (1737) buvo pirma pastatas, užsakytas atvykus į Lunevilį, „paties karaliaus išradimas“¹⁵ ir kurį laiką pagrindine būstinė, kitas – Trêfle paviljonas (1738), skirtas svarbiausiems kunigaikščio svečiams.¹⁶ Tyrinėtoja Nebahat Avcioglu šių statinių turkiškus stilistinius bruožus aiškina siedama su Leščinskio savirepresentacija (*self-representation*), kuri skiriasi nuo reprezentacijos kaip objektyvuotos galios priešprieša. Tai lyg periferinė jėga, atspindinti politiškai nesaugių, perkeltų, asmenų be vietos psichologiją¹⁷. Stanislovui I praeitis buvo tarsi dabartiška realybė, kurios prikėlimas architektūroje tapo tam tikra strategija – jėgos ir savės teigtimi: ne-europietiška architektūrinė sintaksė yra aliuizija

į jo vizitą Osmanų imperijoje, Benderyje ir Edirneje, kur globojamas sultono Ahmedo III gyveno seralyje, buvo laikomas valdovu bei pripažįstamas vieninteliu Lenkijos karaliumi¹⁸. Kiosko ir paviljono architektūrinė kalba yra galios teigimas ir savikūra. Turkiškos formos atspindi vienintelę vietą, kur sosto netekęs valdovas galėjo patirti tą statusą, kurį suprato kaip savo savastį. Leščinskis – karalius be karalystės, Poška – bevaikis bajoras nepaveldėjęs tėvoninio dvaro, giminės praeities simbolio. Barzdžių dvarą Žemaitijoje, Šilutės apylinkėse nusipirko 1770 m., būdamas 26 metų, apie 1772 m. vedė bajoraitę Uršulę Sasnauskytę ir mirė taip pat šiame dvare 1830 metais. Todėl įsitvirtinimo leitmotyvas, atrodo, turintis ir ontologinį lygmenį – lyg parsivesdamas žmoną, soddindamas sodą, rašydamas ant medžių, per juos ir *apie* juos kalbėdamas raštuose, Poška mėgina „išsiaknyti“, sukurti trūkstumus kilmingos giminės knygos puslapius per daugiasluoksnę reprezentaciją. Tapatinasi su vieta, kurioje yra naujakurys, taip siekia ją užvaldyti ir padaryti sava – teigdamas kultūrinį naratyvą ir taip pat palikdamas žymes materijoje, įrantas medžiuose kuria stabilią tvarką, namus, „išsikūnija“. Tai yra ir pasaulio svetimumo apvertimas: pasaulis, kuris nuo pat pradžių yra kažkas kita, tačiau jame aptinkami vieta ir namai¹⁹. Lyg mėgindamas užpildyti „balta“ atminties dėmes, kurdamas pasakojimą palikuonims,

14 Stanislovas Leščinskis I – Lenkijos karalius ir Lietuvos didysis kunigaikštis (1704–1709), (1733–1736), po abdikacijos gyveno Prancūzijoje, iki gyvos galvos turėjo Lotaringijos ir Baro kunigaikščio titulą; statė rūmus, kūrė parkus, išgarsėjo kaip turintis ypatingai gerą meninį skonį; įsteigė akademiją Nansi, rašė filosofinius, politinius veikalus.

15 Remiantis Heseno princo Frederiko II dienoraščio įrašu 1741 m. kovo 17 d., in: Nebahat Avcioglu, “A Palace of One’s Own: Stanislas I’s Kiosk and the Idea of Self-Representation”, in: *The Art Bulletin*, Vol. 85, No. 4 (Dec., 2003), p. 668.

16 Avcioglu, Nebahat. “A Palace of One’s Own: Stanislas I’s Kiosk and the Idea of Self-Representation”, in: *The Art Bulletin*, Vol. 85, No. 4 (Dec., 2003), pp. 662–684.

17 Pgl. Peter Burke; Tim Blanning in: Nebahat Avcioglu, “A Palace of One’s Own: Stanislas I’s Kiosk and the Idea of Self-Representation”, in: *The Art Bulletin*, Vol. 85, No. 4 (Dec., 2003), p. 662.

18 Avcioglu, Nebahat. “A Palace of One’s Own: Stanislas I’s Kiosk and the Idea of Self-Representation”, in: *The Art Bulletin*, Vol. 85, No. 4 (Dec., 2003), pp. 679.

19 Naudotasi Jolantos Saldukaitytės pranešimo „Levinas: veidas ir vieta“ medžiaga, skaityta konferencijoje „Šiuolaikinės fenomenologijos problemos ir tyrinėjimai“, Vilniaus universitetas, Filosofijos fakultetas, 2018-12-20.

Poška mėgina įveikti laiką ir mirtį. Pasak Speičytės, „[š]eimyninės laimės atminimą D. Poška įrašė ir į savojo parko tekstą, santuokai atminti pasodino klevą: „Tikt jo žiema, w-sara regiklaj kitoki, / O musu šzirdies mejlė wisados wienoki“. Taigi parkas išreiškė namų kaip pirminės laimės vietos idėją.²⁰

Ir Leščinskio, ir Poškos atvejais stokoja ma tęstinumo, kurį mėginama sukonstruoti pasitelkiant medžiaginius tarpininkus, kurie yra lyg kaukės, slepiančios ir atskleidžiančios. Abiem atvejais per vietą ir objektus komunikuojama, ir Kioskas, ir Baublys simbolizuoja vietą visuomeniniame gyvenime, tarsi patvirtina užimamą padėtį, pabrėžia hierarchiją. Remiantis Aušra Trakšelyte, „vieta yra viena iš žmogaus egzistencijai itin svarbių kategorijų, kaip galimybė išreikšti ir įprasminginti savo santykį su tikrove – per savo vietą joje. Vietos suvokimo bei patyrimo būdai ir ribos dažniausiai apibrėžiami per kūną bei jo galimybes joje (lietimą, ėmimą, buvimą ir kt.)“²¹. Poška Baublį perkelia iš miško, kuriame jį aptinka, todėl tai ir rastas objektas; apsigyvena jame, tampa švietėju, tautos dainiumi, Baublys veikia lyg sakykla. Poškos Baublį ir Leščinskio Kiosko pirminė paskirtis nėra puošybinė, kuri nebūdinga ir įvietintam menui. Kita vertus, įvietintam menui nebūdinga ir memorialinė paskirtis, jis yra priešinamas monumentui-skulptūrai, siekiama per sąsają, tiesioginį kontaktą išryškinti realias,

fizines vietas savybes ir jas įprasminginti meno kūrinyje²². Todėl galima teigti, kad Baublys kaip patirties perdavimo vieta panašus į įvietinto meno atvejį tik tol, kol gyvas jo savininkas, tačiau šiam mirus pereina į kitą būvį, įgauna paminklo bruožų.

Poška ne tik liudija praeitį, bet ir ją formuoja (kaip ir Leščinskis savąją), pavyzdžiui, Poškai svarbu išryškinti pagoniškąją lietuvių kilmės liniją, heruliškas (gerų / gerulių) šaknis akcentuoja ir tyrinėdamas vietovardžius²³. Pasak Eugenijos Ulčainaitės, Poška koreguoja mitinę, palemoninę lietuvių kilmės legendą, tvirtindamas, jog ne romėnai atvyko prie Baltijos krantų ir čia įtvirtino savo papročius, religiją, tam tikras bendrabūvio formas, o sugrįžėliai lietuviai, kitados kariaudami nusigavę iki Romos, perėmė jos kultūrą ir įdiegė savame krašte, kultūra yra ne kitų duota, bet pačių „atsinešta“. Kilmės iš romėnų legenda, XVI–XVII amžiuje išreiškusi Lietuvos tautinį ir politinį savitumą ir atskirumą nuo slaviškųjų kaimynų, Poškos interpretacijoje tampa lietuvių ir žemaičių etninio ir politinio bendrumo pamatu.²⁴

20 Speičytė, Brigita. „Kas užsodino Poškos ‘darželį?’“ *Metai* 1 (2005), žiūrėta www.tekstai.lt/buvo/metai/200501/speicyte.htm [2019 m. rugpjūtis].

21 Trakšelytė, Aušra. Daktaro disertacija „Įvietintas vaizduojamasis menas: teorinis diskursas ir raiška Lietuvos šiuolaikiniame mene“, Vilnius: VDA, 2012, p. 21.

22 Pgl. Aušra Trakšelytė, daktaro disertacija „Įvietintas vaizduojamasis menas: teorinis diskursas ir raiška Lietuvos šiuolaikiniame mene“, Vilnius: VDA, 2012, p. 20.

23 Poškos žodžiais, „Tai nėra koks mano spėjimas arba prasimanyta pasaka, bet tai gali patvirtinti Žemaičių kunigaikštijos trijų apskričių – Raseinių, Telšių ir Šiaulių – tarifai. Pagaliau aš pats, kaip pažįstąs savo krašto geografinę padėtį, galiu nurodyti kone kiekvieno pono dvarą Žemaičių kuigaikštijoje, kurių senų seniausi pavadinimai, išsilaikę iki šiolei, pagal savo etimologiją iš žodžių „giria“, gerulis yra kilę. [...] Nuo to žodžio „medis“ daugelis dvarų Žemaičiuose turi savo pavadinimus.“ (295 p., D. P., Raštai).

24 Ulčainaitė, Eugenija. „Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės paveldo metamorfozės XIX amžiaus Lietuvos literatūroje“, in: *Literatūra* 48 (1), Vilnius: VU leidykla, 2006, p. 114.

Baublio komunikacijoje įvairiomis kryptimis, kaukių daugyje galima apčiuopti ne tik tai, ką Alexanderis Nagelas ir Christopheris S. Woodas apibūdina kaip punktyriškumą, jautrumą laikui, bet ir šių mokslininkų išskiriamą svarbią autorinio darbo (meno kūrinio) savybę – asmens ir tradicijos sąveiką. Tyrėjų nuomone, visiškai naujas dalykas būtų nesuprantamas. Papročiai, tradicija mene (šiuo atveju kultūroje) yra tas laukas, kuris suteikia reikšmę kūrinio skirtybei, padaro objektą suprantamu, atpažįstamu ir kartu per tai pasirodo jo išskirtinumas²⁵. Per Baublio atvejį svarstant klausimą, ar daiktai įkūnija praeitį dabartyje atrodo, kad ne tik įkūnija, bet yra tam tikros praeities talpyklos, ne tik materialūs bet ir tranzityviniai²⁶, praeities elementai, perduodantys tam tikras patirtis: estetines, istorines ir kitokias, priklausomai nuo objekto ir konteksto. Kuriamą tėvoniją Poška „įvietina“ Baubliais, 1824 m. šalia Baublio pastatytas antrasis ažuolo kamienas, Baublio „brolis“. Skirtingai nei tiksliniai tekstai, kurie reprezentuoja istoriją (ir gali meluoti), šie objektai – daiktai istorijoje „dalyvavo“ ir priklausė tam tikrai teritorijai: pradžioje vienai, miškui, paskui kitai – bajoro sodui, taigi yra medžiaginiai skirtingų istorijos laikotarpių liudytojai, svarbūs materialiosios kultūros artefaktai. Mirus savininkui, pasikeitus lankytojų kartoms, jie ne tik toliau „gyvena“, bet ir keičia būvius, pavyzdžiui, virsta muziejumi, vėliau

paminklu, dar vėliau įmuziejintu paminklu. *Baublį* dar galima tapatinti su veidu kaip tokiu reprezentantu, kuris yra labiau scena nei veidrodis²⁷, su tam tikra saviraiškos forma, kai jo autoriaus asmenybė pasirodo skirtinguose vaidmenyse – istoriko, pasakotojo, archeologo, kolekcionieriaus, kraštotyriminko, svetingo šeiminko, žaidėjo ir juokdario. Beltingas, aptardamas „savęs paties“ kaukes (orig. *masks of the self*), kelia klausimą, kas mes esame ir ką atstovaujame reprezentuodami save. Anot jo, nėra stabilaus ryšio tarp veido ir savęs paties (orig. *the self*) ir nėra patikimo panašumo. Saviraiška nuolat praktikuojama iš naujo per žvilgsnį, balsą ir ekspresyvius judesius²⁸. Atliepiant šią mintį ir metaforiškai tariant, *Baublys* tarsi vis „persikuria“ iš naujo santykyje su aplinka, generuodamas skirtingą informaciją skirtingais laiko tarpsniais. Vienokią jo autoriui esant gyvam, kitokią, jam mirus ir dar kitokią šiandien.

Kaukė ir juokas

Su romano samprata kaukę sieja du aspektai, visų pirma, juokas kaip komunikacijos forma ir bachtiniškas apsimetinėjimas, apsišaukėlio pozicija: tokiu tampama ne tada kai užimama kito vieta, bet kai mėginama gyventi tarsi abstrakčioje vietoje ir kalbėti iš jos. Kitas būdas tapti „apsimetėliu“, yra gyventi „ritualizuotus“ ar „reprezentuojamus“ gyvenimus. Bachtino *Veiksmo filosofijos link* (*К философии поступка*, kuri parašyta 1920–1921 m., publikuota tik 1986 m.)

25 Nagel, Alexander, Wood, Christopher S. *Anachronic Renaissance*, New York: Zone Books, 2010, p. 15.

26 Melanie Klein terminas, reiškiantis objektą, daiktą, kuris yra daugiau nei daiktas, su kuriuo subjektas turi specifinį ryšį, pavyzdžiui, tokie daiktai gali įkūnyti prarastą / mirusį žmogų *etc.*

27 Belting, Hans. *Face and Mask. A Double History*, Princeton University Press, 2017, p. 27.

28 Belting, Hans. *Face and Mask. A Double History*, Princeton University Press, 2017, p. 27.

pateiktas pavyzdys yra su savo vaidmeniu sutapatinantys politikai ar bažnytiniai veikėjai. Tačiau ši mintis labai tinka kalbant ir apie šiandienos menininko vaidmenį, kai „[m]ėgindami suprasti savo gyvenimus kaip slaptą (orig. *hidden*) reprezentaciją ir kiekvieną savo veiksmą kaip ritualinį, mes tampame apsimetėliais“²⁹. Poška ritualizuoja istorijos liudijimą pasitelkdamas objektą ir vietą paversdamas scena komunikacijai, ne tik įtraukdamas bendruomenę, bet ir sukeldamas atgarsį spaudoje. Atrodo, kad stengiasi išlikti nuoseklus ir stilistiškai ir tematiškai, kad nežlugtų dialogas, nes atsaką pašnekovams „sudaro ne tik atsakymas kitam, bet ir įsipareigojimas išlikti vaidmens ribose“³⁰. Partnerius dialogui Poška taip pat renkasi sąmoningai, pasak Irenos Skurdėnienės, svarstymas įgauna pokalbio raštu pavidalą ir galime aptikti veik visą antikinę mitologiją. Adresatas nereikalauja paaiškinimo, kultūrinėje erdvėje, kurioje funkcionuoja tekstas, tokie ženklai lengvai atpažįstami. Jie skirti priėmėjui, įpratusiam prie retorinės kultūros žodžio³¹. Poška kartais kalba savo autoritetų vardu: „prisidengdamas M. K. Sarbievijaus vardu kviečia: *Lipkim broliai ing kalną Klios, Mel-pomenės, / Kur dar ikišiol nebuvo žemaitis nė vienas*“³², taip pat vyksta įvairiakryptė

komunikacija to meto spaudoje: Poškai gyvam esant paskelbta 5 publikacijos apie Baublį spaudoje: *Kurjer Litewski* 71 (1815), *Dziennik Wileński* 6 (1817), *Wiadomości Brukowe* 6 (1817), 101 (1818), 125 (1819) ir *Tygodnik Wileński* 7 (1819) – satyros, *Dziennik Wileński* 2 (1823) – Baublilio rinkinių aprašymas, *Dziennik Warszawski* (1826) – Poškos parašyta Baublilio istorija.

Pirmą žingsnį link romano Bachtinas įžvelgia Sokrato dialoguose – tuolaikė realybė tampa kūrinio tema ir – kas jam dar svarbiau – tai pirmas žingsnis tokių žanrų supratimui, įvertinimui ir formulavimui³³. Poška mato pasaulį ir realistiškai, ne tik didingai. Taip pat liudija ir savo kasdienybę, kuri jam taip pat svarbi / pasakotina, viena vertus, jaukinasi pasaulį pasitelkdamas juoką, nes, anot Bachtino, net kai praeitis ar mitas yra reprezentacijos objektai, romane nėra epinės distancijos ir žvelgiama iš tuolaikės realybės. Viskas, kas verčia mus juoktis yra arti, visas komiškas kūrybiškumas veikia maksimalaus artimumo zonoje. Juokas turi puikią savybę pritraukti objektą arčiau, įtraukti į betarpišką kontaktą, kai kiekvienas gali jį pažinti – tai pasaulio prisijaukinimas per juoką ir liaudišką kalbą³⁴. Kita vertus, dalijasi išgyventos praeities, tikros arba įsivaizduojamos, tos,

29 *Rethinking Bakhtin, Extensions and Challenges*, ed. by Gary Saul Morson and Caryl Emerson, Evanston, Illinois: Northwestern University Press, 1989, p. 19.

30 Gutauskas, Mintautas. *Dialogo erdvė. Fenomenologinis požiūris*, Vilniaus universiteto leidykla: Vilnius, 2010, p. 146.

31 Skurdėnienė, Irena. „Retorinė norma XIX a. pradžios lietuvių poezijoje“, in: *Lituanistica*, Lietuvos mokslo akademija, 2005, t. 61, Nr. 1, p. 56–64; p. 57.

32 Poška, Dionizas. *Raštai*, Vilnius: Valstybinė grožinės literatūros leidykla, 1959, p. 425, in: Irena

Skurdėnienė, „Retorinė norma XIX a. pradžios lietuvių poezijoje“, in: *Lituanistica*, Lietuvos mokslo akademija, 2005, t. 61, nr.1, p. 56–64; p. 57.

33 Bakhtin, Mikhail Mikhailovich. *The Dialogic Imagination, Four Essays*, ed. Michael Holquist, translated by Caryl Emerson, Michael Holquist, Austin: University of Texas Press, 1985, p. 22.

34 Bakhtin, Mikhail Mikhailovich. *The Dialogic Imagination, Four Essays*, ed. Michael Holquist, translated by Caryl Emerson, Michael Holquist, Austin: University of Texas Press, 1985, p. 23.

kuria tiki, kuri jam svarbiausia, patirtimi (org. *lived sense of the past*). Pasak Davido Carro, kaip žmonės ir socialios būtybės mes nujaučiame iš kur atėjome, turime gana pilną praeities paveikslą, kokiai bendruomenei, tautai, ar net nacijai priklausome. Ši „išgyventa“ istorija ar greičiau jausmas, kad „taip buvo“ įsirėžęs mūsų patirtyje yra pirmas ir tvirčiausias praeities supratimas (turbūt tiksliau būtų – įsitvirtinęs išpūdis), ji taip pat sukuria tęstinumo jausmą tapatinantis su grupe, regionu, ieškant etninio ar nacionalinio identiteto. Yra tam tikras ikimokslinis istorijos patyrimas ar naivus jausmas, nuo kurio atsiriboja istorikai, remdamiesi kritiniu istoriniu žinojimu. Tačiau šis jausmas tarsi dirva pastarajam, tarsi platesnis kontekstas suprasti istoriją. „Ne-istorikams ar panašiams į juos, istorinė praeitis yra gyva ir tęsiasi per supančius daiktus ar žmones, taip pat per netiesioginius ir tiesioginius platesnio pobūdžio pasakojimus, kuriuose dabarties įvykiai turi savo vietą.“³⁵

Mūsų manymu, būtent šios rūšies patirtis (panaši į Brechto *Verfremdungseffekt*), nuo kurios, pasak Carr, istorikai atsiriboja, yra menininkų indėlis į istorijos sampratą, būtent šį gyvenamos ar įsivaizduojamos (gali būti ir sukonstruotos) praeities jausmą perduoda menas per objektus ar / ir reiškinius paversdamas jį *patirtimi*. Taigi šiuo atveju Poška per Baublį – kaukę papasakoja savo ir krašto istoriją, tokią, kokia tiki, kokią laiko tiesa. Kita vertus, ši objektams perduodama patirtis nėra tik subjektyvus pasakojimas ar vien kūrybinė „menas me-

35 Carr, David. *Experience and History. Phenomenological Perspectives on the Historical World*, Oxford University Press, 2014, p. 76.

nui“ raiška, tai tarsi „užpildas“ spragai, kuri lieka tarp dabarties ir to, kas prisimenama³⁶.

Patirčiai būdinga kompleksiškas protencinis-retencinis laikškumas, kuris apima praeitį ir ateitį taip apimdamas ir ne-atsimenamos praeities patirtį. Visi prisiminimai ir visos praeities reprezentacijos remiasi patirtimi, kuri padaro istorinę reprezentaciją (naratyvą) ir istorinius (kolektyvinius) prisiminimus įmanomais.³⁷

Būtent čia atsiranda poreikis ir tarp tarpininkavimui, meno ar kultūros objekto „įsikišimui“ vietai ir įvykiui, plačiausia prasme, komunikacijai prisidengus kauke. Taip tarsi atstatomas praeities tolydumas, pertrūkis tarp reprezentacijos ir atminties išnyksta, užpildomas patirtimi. Carr išryškinta prasme, patirtis apima ir pasyvumą, ir nukreiptumą, yra skirta sąmoningumui ir vidinei prasmei perteikti, bet ne objektyviosios pasaulio būklės patvirtinimui. Menas įvairiomis formomis padeda tokią patirtį pastebėti, išryškinti, skleisti, įvaizdinti ir įkūnyti: pasidalinti ir subendrinti. Analogišką menui funkciją atlieka ir Poškos Baublys, kultūrinis objektas, praeities medžiaginis dalyvis, komunikacijos vieta ir buveinė.

36 Davido Carro teigimu, istorijos filosofijos fundamentalus konceptas, atmintis, konvencionalia prasme yra atgaminimas kažko pamiršto ir tai palieka mums spragą tarp dabarties ir prisimenamo, kuri turi būti užpildyta, in: David Carr, *Experience and History. Phenomenological Perspectives on the Historical World*, Oxford University Press, 2014, p.72.

37 Carr, David. *Experience and History. Phenomenological Perspectives on the Historical World*, Oxford University Press, 2014, p. 73.

Dėl kompleksiško Baublys prilygin-tas ir epui, ir romanui – paminklui ir kaukei yra ir garbinimo, ir nuvainikavimo gestas vienu metu, nes perdėtą objekto sureikšmi-nimą – „pamaldumą“ ar „keliaklupsčiavi-mą“ prieš jį, panaikina juokas. Poška įveda keliasluoksnią reprezentaciją, skirtingas kaukes: Baublio diskursas plėtojasi tarp romano / juoko ir epo / didybės, jis ir tas, ir kitas: Poška juokaudamas liudija savo dabartį, o istorijos didybę panegirikose. „Verta pažymėti, kad D. Poška kaip tik tai buvo amžininkams žinomas kaip poetas satyrikas epigramininkas“³⁸. Bachtinui ypač svarbi kurianti paprastų žmonių juoko kultūra. „Būtent čia, kasdieniame juoke (org. popular laughter) turi būti ieškoma romano autentiškų liaudiškų šaknų“³⁹. „Aš pats“ ir „mano amžininkai“, „mano laikas“ (panašūs išsireiškimai vartojami Poškos kaip ir nuorodos į senovę) – visi šie koncep-tai buvo, pasak Bachtino, ambivalentiško juoko objektai, tuo pat metu džiuginančio ir triuškinančio. Baublys tarsi atskaitos taškas tarp praeities ir dabarties, Poškai pasitelkiant pastišą išjudinama ir dabartis, ir ateitis – nes juokiamės ir mes, grandinė išsiplečia ir apjungia besijuokiančius.

Šis vienijimas priartina Poškos veiklą prie Miwon Kwon aptariamo bendruome-ninio įvietino meno (Poškos atveju tarsi susiformuoja „vietos“ bendruomenė (išskli-

dusi laike)), tai labiausiai paplitęs *įvietinto* bendruomeninio meno praktikos tipas, kai menininkas, siekdamas realizuoti su-manymą, apsjungia su konkrečioje vietoje esančia bendruomene. Taip pat yra ir kito tipo – *sugalvota bendruomenė (laikina)*. Tai menininko iš kelių bendruomenių ar visuomeninių organizacijų atstovų grupių suburta ar naujai sukurta bendruomenė, pajungta kūrinio idėją atitinkančiam tikslui realizuoti.⁴⁰ „Europos kultūra, jos poezija randa sąsają su vietos kultūra – kūrybos pasaulis nedalomas. Lietuviškosios pagonybės simbolio D. Poškos Baublio pastogėje telpa antikios dievai, mūzos ir jų globojami literatai.“⁴¹

Su romano ir kaukės sąvoka juokas Poškos veiklą sieja ir per dabartiškumą, Poška negali tiksliai numatyti nei Baublio svečių reakcijos, nei skaitytojų, dialogo partnerių reakcijos spaudoje. Pasak Norberto Elias, juokas reiškia visos asmenybės pasikeiti-mą. Juokas gali akimirksniu nuslopinti ar sumažinti agresiją, dažniausiai yra staigi, neplanuota reakcija, visiškai surišta su dabarties momentu. Visos kitos veiklos nu-traukiamos, mes juokiamės⁴². Juokavimas, Poškos komiška maniera taip pat gali atro-dyti ir tam tikra kaukė, lyg apsauginis sky-das, kai aštriau atsako Baublio kritikams, iškoneveikia miečionis svečius, įžeidusius

38 Pgl. Ludwig z Pokiewia, *Litwa*, p. 11–13 in: Dionizas Poška, *Raštai*, Vilnius: Valstybinė grožinės literatūros leidykla, 1959, p. 702. Taip pat Davainis Silvestraitis kažkuriame „Aušros“ numeryje Pošką yra apibūdinęs kaip didį juokdarį.

39 Bachtin, Mikhail Mikhailovich. *The Dialogic Imagination, Four Essays*, ed. Michael Holquist, translated by Caryl Emerson, Michael Holquist, Austin: University of Texas Press, 1985, p. 21.

40 Trakšelytė, Aušra. Daktaro disertacija „*Įvietintas* vaizduojamasis menas: teorinis diskursas ir raiška Lietuvos šiuolaikiniame mene“, Vilnius: VDA, 2012, p. 62.

41 Skurdėnienė, Irena. „Retorinė norma XIX a. pradžios lietuvių poezijoje“, in: *Lituanistica*, Lietuvos mokslo akademija, 2005, t. 61, Nr. 1, p. 56–64; p. 58.

42 Pgl. Norbert Elias, „*Essay on Laughter*“, ed. by Anca Parvulescu, in: *Critical Inquiry*, Winter 2017, p. 283–288.

Baublį. Juokas yra ir tam tikra strategija: šiuo atveju juokas sušvelnina pasakymo turinį, bet taip pat dialoge gali reikšti ir priešiskumą, Hobsui (Thomas Hobbes) juokas siejasi su agresijos elementu, viršenybe virš kitų⁴³, būtent tokią prasmę šiame kontekste įgauna šubravecų⁴⁴ šaipymasis iš Poškos. „Labiausiai gluminanti juoko savybė yra jo naudojimas ryšium su, regis, nesuderinimu ir antagonistišku elgesiu. Juokas gali būti meilės ženklas arba neapykantos“.⁴⁵ Ta pati išorinė raiška gali slėpti dvi visiškai priešingas vidines pozicijas. Yra dvi juoko rūšys, ir mes neturime žodžio, kuriuo galėtume jas atskirti.⁴⁶ Visa Poškos veikla, vaidyba per Baublį gali atrodyti ir labai rimta ir komiška, juokinga; jis pats buvo dviprasmiškai vertinamas to meto visuomenės, laikomas keistuoliu, bet ir pripažįstamas akademinės bendruomenės, Jurgio Želvio teigimu, yra išlikę žinių, kad 1810 m. Vilniaus universiteto profesūros mokslinėje sesijoje pagarsinti jo darbai⁴⁷. Čia išryškinant kaip Baublys – kaukė veikia, ką daro, ypač svarbi socialinė juoko funkcija, atrodo, kad juokas padeda Poškai telkti bendruomenę⁴⁸, juokas yra

priemonė išsivaduoti iš išorinių, socialinių suvaržymų, bet Bergsonas teigia, kad juokas yra korektorius, priemonė susiejanti bendruomenę, stiprinanti konformiškumą ir „surišanti“ narius⁴⁹.

Juokas čia ir estetiškoji savybė: ir literatūrinė, ir komunikacinė forma. Galima sakyti, juokas veikia tol, kol Baublį apmąstom kaip menui artimą kultūrinį objektą, per Poškos veiklą ir santykį su juo. Juokas dingsta Baubliui pereinant į kitą, paminklo (ar muziejaus) būvį. Kaip Sokratas dėvi kvailio kaukę, taip Poška naivuolio: Bachtinui atrodo charakteringu dviprasmiškas savęs gyrimas Sokrato dialoguose: esu protingesnis už kitus, nes žinau, kad nieko nežinau. Aplink šį įvaizdį pasirodo, iškyla karnavalizuotos legendos, pavyzdžiui, Sokrato draugystė su Ksantipe; Poška „draugauja“ su Melibeusu, *silfais*⁵⁰ etc. ir sistemingai menkina savo žinias, kas taip pat yra panašaus karnavalo elementai. Sokrato dialogai Bachtinui yra „nepaprastas dokumentas liudijantis simultanišką mokslinio mąstymo ir naujo meninės-prozos romano modelio gimimą“. Kartu taip gimsta ir memuarų tipo žanras, kaip apomnemonemata (ar hypomnemata – prisiminimai), paremtas realių žmonių pokalbiais su amžininkais, charakteringa, kad centre yra kalbantysis ar besišnekučiuojantieji⁵¹.

43 Elias, Norbert. „Essay on Laughter“, ed. by Anca Parvulescu, in: *Critical Inquiry*, Winter 2017, p. 292.

44 „Nenaudėlių“ draugija išjuokusi Pošką ir Baublį tuometiniame dienraštyje *Wiadomości Brukowe*.

45 Elias, Norbert. „Essay on Laughter“, ed. by Anca Parvulescu, in: *Critical Inquiry*, Winter 2017, p. 282.

46 Kundera, Milan. *Juoko ir užmaršties knyga*, vert. Pranas Bieliauskas, Vilnius: Tyto Alba, 2006, p. 75.

47 Pgl. Jurgis Želvys, „Negęstanti Dionizo Poškos žvaigždė“ in: *Žemaičių žemė* (Kultūros istorija), leidėjas „Regionų kultūrinių iniciatyvų centras“, 2008 Nr. 1, p. 54.

48 Literatūros istorikas Juozas Girdzijauskas studijoje „Žemaičių kultūriniai sambūriai iki XX a.“ rašo: „Kas buvo vyskupas J. A. Giedraitis Alsėdžiuose ir Varniuose, tas pats tuo metu buvo Dionizas Poška

Barzdžiuose – Bijotuose. Jis telkė apie save visus – tiek lietuvius, tiek kitataučius, kurie domėjosi Lietuva ir lietuviais“, in: *Žemaičių praeitis*, kn. 8, Vilnius, 1998, p. 151–156.

49 Elias, Norbert. „Essay on Laughter“, ed. by Anca Parvulescu, in: *Critical Inquiry*, Winter, 2017, p. 282.

50 Poška, Dionizas. *Raštai*, Vilnius: Valstybinė grožinės literatūros leidykla, 1959, p. 519, 527.

51 Bakhtin, Mikhail Mikhailovich. *The Dialogic Imagination, Four Essays*, „Epic and Novel“, ed. Michael

Poška taip pat kalba pirmuoju asmeniu, jo raiškiai būdingas memuariškumas. Svarbu dar tai, kad Poška per užrašus ant Baublio pats pasirodo reprezentacijoje, tai taip pat lyg įveikia epinės hierarchinės tradicijos, paradoksas, nes tuo pat metu Baublys išlieka epišku kaip ažuolas. Bachtinas pažymi, kad šiuolaikiškumas išstumia herojinę praeitį, bet Baublio atveju praeitis lieka ir net įrašyta „materijoje“ – medžio kamiene. Įrašai suteikia gyvybės, bet neprasiskverbia į praeitį, greičiau klojasi sluoksniais, kartu „reikalaudami“ ir metraščio tęstinumo. Būtent dėl šio judesio link ateities, atviro klausimo „o kas toliau“ Baublys savitai eklektiškas. Anot Bachtino, per kontaktą su dabartimi susiduriame su pasauliu jo tapsme (org. *in making*), prarandamas semantinis stabilumas, atsiskleidžia vis kiti kontekstai. Baublys kaukė, liudininkas – laidininkas, pasirodo kaip materialio laiko reprezentacija, *chronotopija*⁵².

Patirtis ir paminklas

Be anksčiau aptarto *išgyventos praeities jausmo*, su kuriuo „dirbant“ (dalinantis per objektus ir vietą) menininkams ar kūrybiškos asmenybės, asmeninis įspūdis apie praeitį virsta kolektyviniu – istoriniu, taigi istorine patirtimi, Baublys kaip kaukė – tarpininkas generuoja *estetinę ir slenkstinę* patirtį (*liminalią, limen* lot. slenkstis)

Viena vertus, Baublys turi medžiaginių slenkstį, kurį peržengus patenkama į jo

vidų, juo galima grožėtis kaip estetiniu objektu, kita vertus, jis yra metaforiškas slenkstis ir daro poveikį, sukelia tarnsformuojančias patirtis (jei teigsime, kad žinutės gavimas keičia gavėją, jis nebėra toks pats nei prieš jos gavimą). Erika Fischer-Lichte parodo⁵³, kad *liminalumą* sukelia autopoezė (savikūra, savęs generavimas), grindžiama kūnišku aktorių (į kuriuos panašiais šiame tekste laikomi Poška ir Baublio svečiai, jo telkiama bendruomenė) buvimu drauge. Ir nors estetinė patirtis apibrėžiama kaip slenkščio patirtis, be to, visi atlikimo žanrai atveria slenkščio galimybę (šventė, politinis renginys, sporto varžybos), vis dėlto negalima teigti, kad bet kokia slenkstinė patirtis yra estetinė patirtis. Estetinės patirties tikslas yra pats kelias, Baublio atveju – būtent performatyvi⁵⁴ forma leidžia patirti estetinius jausmus, Poškos „režisūra“ ir pasirinktas kalbėjimo būdas *dalyvaujant* Baubliui: per jo fizinį kūną, kuriama vaizdinį, literatūroje. Kitą tikslą turinčias slenkstines patirtis Fischer-Lichte apibūdina kaip ne-estetines. Tikslu gali tapti visuomenės pripažįstamo statuso pakeitimas, nugalėtojų ir nugalėtųjų išaiškinimas, bendruomenių būrimas, galios siekio pateisinimas, nauji socialiniai įsipareigojimai, pramoga ir daugybė kitų. Čia galima prisiminti Stanislavo Leščinskio Kioską ir antrąjį kunigaikščio pastatą Lunevilyje – paviljoną, kuriame priimami

53 Fischer-Lichte, Erika. *Performatyvumo estetika*. Vilnius: Menų spaustuvė, 2013, p. 316.

54 Johno L. Austino terminas, pirmą kartą pavartotas 1955 m., kildinamas iš veiksmažodžio „atlikti“. Šiame tekste performatyvumas reiškia Poškos atliekamus veiksmus: ažuolo kamieno perkėlimą į sodą, jo pavertimą altana, „pakrikštijimą“ Baubliu, svečių priėmimą Baublyje etc.

Holquist, translated by Caryl Emerson, Michael Holquist, Austin: University of Texas Press, 1985, p. 24.
52 *Chronotopija* (erdvėlaikis) yra geografinis taškas bendruomenėje, kurioje laikas ir edvė ištirpsta ir persidengia

svečiai; per objektus byloja estetinė formos ir ne-estetinė pasakojimo patirtis, kurios tikslas – savęs teigimas, savikūra. Poškos atveju tai – savižina ir abiem atvejais istorijos rašymas pagal objektų savininkų norus / interpretaciją. Fischer-Lichte teigimu, estetinės patirties atveju svarbi slenksčio, perėjimo, pasažo kaip tokio patirtis, tarnsformacijos procesas, o ne-estetinės patirties atveju, priešingai, svarbu pereiti *prie* ko nors, transformuoti į ką nors. Baublio atveju tai galėtų būti naujos žinios, kitas matymas, istorijos samprata, (Stanislovo Leščinskio Kiosko – kito statuso pripažinimas). Estetinės ir ne-estetinės patirtys gali viena kitą keisti per tą patį atlikimą, o jų skirtumas nėra kriterijus padedantis atskirti meninį atlikimą nuo nemeninio. Kiekvieno žiūrovo suvokimas lemia, ar jis susitelks į pačią liminalią būseną, ar laikys ją tarpine pakeliu į kokį nors tikslą ir išgyvens kaip tokią.⁵⁵

Performatyvumo estetika grindžiama atlikimo sąvoka ir taikoma ne tik menui, bet ir kitiems atlikimo žanrams, susijusiems su politika, sportu, reginių ir švenčių kultūra. Toks atlikimas nepretenduoja būti menu; vis dėlto jis vyksta ir yra suvokiamas kaip nauja galimybė teatralizuoti ir estetizuoti mūsų gyvenamąjį pasaulį.⁵⁶ Būtent tuo atrodo naujoviškas Poškos judesys, jis atlieka performatyvų *veiksmą* gyvenamoje aplinkoje žymiai anksčiau, nei įvyksta performatyvusis lūžis⁵⁷, Bau-

blys kaip *Nachleben* atneša šiuolaikiškus patirties perdavimo būdus, priemones (šiuo atveju medį) naujam pasaulio užkerėjimui. Poškos veiklai tinka ir *pastatymo* bei *estetinės patirties* sąvokos, kurių prireikė XX a. 7 deš. pab. – 8 pr. ėmus nykti ne tik paskirų menų, bet ir meno bei nemeno riboms, jos apima ir estetinius ne meno reiškinį ir procesų aspektus⁵⁸. „Pastatymas“⁵⁹ Poškos atveju – tai erdvės keitimas, naujo statuso ir vardo objektui suteikimas (Poška teatrališkai aprašo medžio kirtimo ritualą), jo sugyvinimas. Pasak Fischer-Lichte, „estetine patirtimi“ laikoma ne tik su įvairiais menais susijusi patirtis, bet ir specifiniai potyriai, sukeliama bet kokio reiškinio ar proceso, kuriam galima priskirti estetinę funkciją – tarp kitų, tai gali būti ir miestų, ir sodų planavimo, ar gamtos reiškiniai ir procesai. Pastatymas ne vaizdavimo (*Darstellung*), o pagaminimo (*Erzeugung*) strategija.⁶⁰ Jis sudabartina tai, ką rodo. Poška ne vaizduoja/iliustruoja, o performatyviai pagamina prasmę, ji sukonstruojama pasitelkiant objektą.

Victoras Turneris slenksčio fazės sukuriama būseną nusakė kaip būseną „tarp įstatymo, papročio, susitarimo ir ceremo-

---

ją laikyti provaizdžiu (*nachleben*) ar bent turinčią sąsają su kai kuriais *Arte povera* ir žemės meno kūriniais, pavyzdžiui, medį eksploatuojančiais *Beuys* ir ypač *Penone* etc.

58 Fischer-Lichte, Erika. *Performatyvumo estetika*, Vilnius: Menų spaustuvė, 2013, p. 289.

59 Šio Fischer-Lichte naudojamo termino tikslesnė reikšmė nurodoma *Inszenierung*, vok. pastatymas kaip režisūra, jos strategijos. Terminas taikomas ir nemeniniam atlikimui, taip pat kalbant apie bet kokį kasdienio gyvenimo teatralizavimą ir estetizavimą.

60 Fischer-Lichte, Erika. *Performatyvumo estetika*, Vilnius: Menų spaustuvė, 2013, p. 295.

55 Fischer-Lichte, Erika. *Performatyvumo estetika*, Vilnius: Menų spaustuvė, 2013, p. 317.

56 Fischer-Lichte, Erika. *Performatyvumo estetika*, Vilnius: Menų spaustuvė, 2013, p. 287–288.

57 Performatyviojo lūžio riba laikomas 7 dešimtmetis, tai reiškia, kad Poškos praktika yra itin ankstyva, jei

nialo nustatytų ir parengtų pozicijų⁶¹, ši būsena ne tik atveria kultūrinės erdves eksperimentams ir inovacijoms; skatina išmėginti naują veiksmą, naujas simbolių kombinacijas, bet ir stiprina bendrystės jausmą (Poškos inicijuotas žemaičių sąjūdis, asmeniniai ryšiai, korespondencija su akademinė bendruomene, santykiai su „paprastais“ Baublio lankytojais). Baublio atveju taip pat sunku pasakyti (Fischer-Lichte analizuoja Franko Castorfo, Christopho Schlingensiefo darbus, estetinį ir socialinį; estetinį ir politinį kontekstą) ar aplink yra fiktyvus pasaulis ar tikrovė, o gal renginio dalyvis (Baublio lankytojas ar jo veikimo vėlesnis reflektuotojas) pats tapo fiktyviu fiktyvaus pasaulio personažu. Ypač svarbus grįžtamasis ryšys, Baublio lankytojai arba į publikacijas apie jį spaudoje reaguojantieji, įgauna veikėjo statusą, nes įsitraukia į žaidimą. Jausmų žadinimas ir liminalios būsenos kūrimas – du neatsiejami performatyvumo estetikos veiksniai. Poškai aktualu telktis – bendruomenės būrimas ir komunikacija; performatyviame veikime dalyviams įprastas daiktas pasirodo neįprastas, atmainytas, Baublys (medis ne medis) virsta savo priešybe ir žiūrovas patiria „užkerėtą“ tikrovę. Kaip tik šie kečiai sukuria slenksčio būseną ir paskatina transformaciją.

Po Poškos mirties, Baublio kolekcija jo paties valia (testamentu) pasklido po Lietuvą; Baublys tapo tuščiu būstu: mirus šeiminkui, išdalinami ir jo daiktai. Didžiąjai daliai senienų dingus Pirmojo pasaulinio

karo metais, Baublys tapo muziejumi be eksponatų. Jis taip pat įgauna naujų tektoninių bruožų, XIX a. pab. – XX a. pr. Baubliui (ir jo „broliui“) pakeistas šiaudinis stogas, jis apkaltas lentelėmis, padėti cementiniai pamatai, jis tarsi galutinai įsišaknija Poškos sode. 1998 m. pamatai dar sutvirtinti, įrengta lietaus vandens nutekėjimo sistema, Baubliai keletą kartų konservuojami (pirmą kartą 1956 m.)⁶². Tampa viešo rūpesčio (ir intereso) objektu.

Baublio „virsmas“ paminklu įvyksta keičiantis visuomenės požiūriui į šį objektą: po jo atradėjo ir steigėjo mirties jis imamams suvokti kaip toks, nes „ne patys kūriniai [*Werken*] turi paminklinę prasmę ir reikšmę savo pradinės paskirties dėka, tai mes, dabartiniai subjektai, jiems jas priskiriame.“⁶³ Net ir po Poškos mirties Baubliai išlieka aktualūs bendruomenei: 1930 m. visuomenės iniciatyva buvo apdengti mediniais gaubtais, suveržti metaliniais lankais, 1947 m. atkuriamas muziejus, nuo 1949 m. – tai Poškos memorialinis muziejus. 1971 m. Baubliai apdengiami stikliniais gaubtais ir tampa lyg pastatu pastate arba *įmuziejintu paminklu*. Paradoksalu tai, kad jie yra ir *įmuziejintas muziejus*, Baublys eksponatas gali būti protomuziejaus pavyzdžiu – smalsuoliai gali pamatyti konservuotą pirmavaizdį po stiklu. Baublys yra ir *įpaminklintas muziejus* – 1969 m. abu

62 Šilalės Vlado Statkevičiaus muziejaus duomenys.

63 Rieglio citata paimta iš Arūno Sverdiolo straipsnio, „Paminklo vertės: Aloisas Rieglis“, in: AAAV, *Restauravimo laboratorija*, Nr. 92-93, Vilniaus dailės akademijos leidykla, 2019, p. 18. (Alois Riegl, „Neue Strömungen in der Denkmalpflege“, *Der moderne Denkmalkultus: sein Wesen und seine Entstehung, Gesammelte Aufsätze*, Berlin: Gebr. Mann Verlag, 1995, p. 148.

61 Turner, Victor. *The ritual Process. Structure and Anti-Structure*, p. 95, in: Erika Fischer-Lichte, *Performatyvumo estetika*, Vilnius: Menų spaustuvė, 2013, p. 280.

Baubliai paskelbti respublikinės reikšmės istorijos paminklu. 2008 m. Bijotų dvaro sodyba paskelbta kultūros paminklu, taigi oficialiai įpaminklinama ir *vieta*. Po 2009 m. renovacijos visa buvusio Poškos dvaro teritorija pritaikoma lankymui: sodas, parkas, vandens malūnas, taip pat atstatoma tarpukario, ketvirtos dešimtmečio mokykla, kurioje yra įrengtas muziejus su ekspozicija apie Pošką, biblioteka ir kt. 1990 m. pastatytas ir „tikras“ paminklas Poškai – balto marmuro skulptūra (aut. Vaclovas Krūtinis)⁶⁴, taigi Baublys kaip paminklas Poškai dubliuojamas kitu paminklu.

Kas aiškėja iš šios daugiakryptės „muziejus – paminklas – muziejus“ dinamikos? Visų pirma, kaip beįvardinsime Baublį, paminklu ar muziejumi, aišku, kad tai yra *atminties vieta*. Pasak Jano Assmano, atminties sąvoka yra ne metafora (kaip, pavyzdžiui, Marcelio Prousto *madlenos* istorija), bet metonimija, grįsta medžiagiais saitais tarp prisimenančio proto ir primenančio objekto. Daiktai „neturi“ atminties, tačiau jie gali išjudinti mūsų atmintį primindami dalykus, kuriuos į juos įdedame. Visuomenės grupių atveju tai dar svarbiau, nes „neturėdamos“ atminties grupės ją linkusios sukonstruoti pasitelkiant paminklus, archyvus, muziejus, bibliotekas ir kitas atminties institucijas. Tai vadinama kultūrine atmintimi⁶⁵. Poškos Baublys veikia kaip būtent tokios atminties generatorius. Kita vertus, jis atitinka ir *les lieux de*

mémoire sampratą, kaip vieta, kurioje yra įsikūnijusi kolektyvinė arba nacionalinė atmintis, taigi, tokia vieta, su kuria tapatinasi dauguma valstybės (regiono ar miesto) gyventojų⁶⁶. Baublys ir *ritualo vieta*, Rasa Antanavičiūtė monografijoje *Menas ir politika Vilniaus viešosiose erdvėse* istoriniam pasakojimui (ar jo perrašymui) reikšmingais ritualais vadinamos „paminklų atidengimo ceremonijos, masiniai valstybės istorijai reikšmingų datų ir veikėjų minėjimai, valstybinės šventės: politinių lyderių atvaizdų ir politinės simbolikos, nacionalinių ir (ar) valstybinių simbolių demonstravimas“⁶⁷. Taigi Baublys yra tokio pobūdžio ritualo vieta visais jo egzistavimo tarpsniais: Poškos gyvenamu metu Baublyje lankosi svečiai, jiems rodomą senienų kolekcija galime prilyginti nacionalinei simbolikai. Tautinio atgimimo metais Baublį taip pat lankė gausios ekskursijos, tautinio atgimimo veikėjai, prie jo buvo rengiamos dainų šventės, chorų pasirodymai, gegužinės⁶⁸, dabar tai oficiali susibūrimo ir lankymosi vieta – 2011 m. užbaigtas projektas „Bijotų dvaro sodybos – Baublių komplekso pritaikymas turizmui“⁶⁹. Šiais metais (2019) surengtas festivalis „Svečiuose pas Dionizą“, buvo skaitoma poezija, vyko koncertai (organizatorius bijotiškis Valdas Latoža).

64 Kultūros vertybių registro duomenys.

65 Assman, Jan. „Communicative and Cultural Memory“ in: *Cultural Memory Studies. An International and Interdisciplinary Handbook*, Berlin, New York 2008, p. 111.

66 Pierre Nora sąvokos „atminties vietos“ (pranc. *les lieux de mémoire*) išskleidimas, in: Rasa Antanavičiūtė, monografija *Menas ir politika Vilniaus viešosiose erdvėse*, Vilnius: Lapas, 2019, p. 26.

67 Antanavičiūtė, Rasa. Monografija *Menas ir politika Vilniaus viešosiose erdvėse*, Vilnius: Lapas, 2019, p. 28.

68 Jankauskas, Benediktas. „Dionizas Poška kaip istorikas“, in: Voruta, 2012-10-12, žiūrėta <http://www.voruta.lt/dionizas-poska-kaip-istorikas-3-dalys/>, [Rugpjūtis, 2019].

69 Šilalės Vlado Statkevičiaus muziejaus informacija.

Poškos dvarvietei ir Baubliui, kūrybinei būstinei virtus paminklu, asmeniškumas galbūt yra ir šio memorialo ilgaamžiškumo garantas ar bent išliekamosios vertės sustiprinimas. Pasak Jay Winterio, kai kurios atminties formos pasikeičia ar tiesiog išnyksta, kai nutrūksta ar yra pažeidžiamas ryšys tarp asmeniškumo ir viešo minėjimo – galinga prisiminimo atrama patraukiama. Tada neilgai trukus atminimas atrofuojasi ir išnyksta. Viešas pastiprinimas, įtvirtinimas gali padėti išlaikyti gyvą ritualą ir minėjimo praktiką, bet galiausiai jos išsenka, kai netenkama daugybės socialinių jungčių, kurios įkvėpė gyvenimą. Tokiu atveju atminties vietas ir praktikas dar galima atgaivinti, naudotos vienam tikslui, gali būti panaudotos kitam. Bet dažniausiai atminties vietos išgyvena savo ciklą, ir kaip visi mes, neišvengiamai išnyksta.⁷⁰ Baublys šia prasme atrodo atsparus laikui: asmeniškumas (slepiančios šeimos istoriją), gamtinis ir kultūrinis, bendražmogiškas ir magiškas (tiek, kiek prilygsta meno kūriniai). Kaip paminklas jis nėra primestas kokios nors politinės galios, bet yra (pagal Pierre Nora apibrėžimą) „organiškai susiformavusi lokaliai kolektyvinės atminties talpykla.“⁷¹

Epinė praeitis „absoliuti“ – monochromiška ir hierarchiška, nėra jokio reliatyvumo, tai yra grynai laikiškų progresijų, kurios sietų su dabartimi, ji tarsi atskirta sienų nuo klausytojų ir dainiaus, kalbančio iš vėlesnių laikų perspektyvos. Lyg Baublio kitoniškumas, skirtinga nuo žmogiškosios būtis (praė-

jusių šimtmečių liudytojo) brėžtų jo griežtas baigtines ribas ir neleistų jokios spragos galimybės. Tokių spragų, kilpų, per kurias, pasak Bachtino, galima būtų pažvelgti į ateitį, nukirstas medis kaip fizinis objektas neturi, šia prasme neturi ir tęstinumo, yra baigtinis ir sau pakankamas. Taip pat epui, o čia ir Baubliui – paminklui būdinga distancija, nes Bachtino nuomone, neįmanoma pasiekti didingumo savo laiku. Didingumas pasirodo tik palikuonims, kuriems tokia savybė slypi praeityje, yra atminties, o ne gyvas objektas, kurį galima paliesti. Taigi Baublys kaip nukirstas medis nesuponuoja fiziškumo, teoriškai jį paliesti galima, tačiau turiniu jis yra ne čia ir ne dabar. Tik Poškos „apsigyvenimas“ jame pripildo objektą gyvybės ir buitiškumo – šimtmetis medis tampa dabartišku, Poškos gyvenamo laiko dabartimi. Bachtino kritikai (pavyzdžiui, M. Starenkovas) kaltino jį nesugebėjus skirti filosofinio sprendimo nuo estetinio, tačiau Bachtinas aiškiai tvirtina, kad meno technikos gali būti estetiškai legitimios tik tada, kai pajėgios plėsti ir gryninti filosofines problemas, kurios negali būti išspręstos arba netgi konceptualizuotos jokių kitu būdu⁷². Atrodo, kad būtent toks yra Baublio tikslas, būtent tai jis *veikia* Dionizo Poškos sode – perkėlimu, kuris labai artimas menui, kalba apie amžinas problemas: asmenines, gamtos pasaulio ir socialines.

Užsklanda

Baublio vaizdinį sudaro besimainantys būviai: epišką, medžio – šimtamečio ažuolo

70 Winter, Jay. „Sites of Memory“ (21 knygos skyrius), in: *Memory./ History. Theory. Debates*, ed., Susan Radstone, Bill Schwarz, Fordham University, 2010, p. 323-324.

71 Antanavičiūtė, Rasa. Monografija *Menas ir politika Vilniaus viešosiose erdvėse*, Vilnius: Lapas, 2019, p. 27.

72 Emerson, Caryl. *The First Hundred Years of Mikhail Bakhtin*, Princeton, New Jersey: Princeton University Press, 1997, p. 81.

gamtinių būvų keičia, būstinės, sakyklos, performatyvūs būvis, galiausiai vėl sugrįžtama į epišką, šį kartą – kultūros paminklo būvį. Nors negalima teigti, kad Baublys yra įvietinto ar kokios kitokios rūšies meno kūrinys, aptarus jo performatyviasias, komunikacines, estetiškes savybes, atrodo, kad panašumų yra daugiau nei skirtumų. Baublys čia atsiskleidžia kaip *pernaša* (*Nachleben*), toks kultūrinis artefaktas, kuris net ir nebūdamas meno kūriniu, gali tapti pastarųjų pirma-vaizdžiu. Poškos gyvenamuoju periodu Baublys yra patirties perdavimo vieta – estetine, liminalia, asmenine (praetis jausmo) ir istorine patirtimi dalinamasi pasitelkus tarpininko objektą – kaukę. Šiame būvyje jį galima prilyginti dialogo menui ar menui paremtam bendravimu. Patirtis perduodama dialogiškai: dvikrypčiame diskurse, įtraukiant bendruomenę ir pasitelkiant juoką, išnaudojant jo socialinius aspektus. Žvelgiant retrospektyviai, Baublį išteigimas atrodo buvęs nepaprastai sėkmingas žingsnis. Iš sodo altanos virtęs monumentu Baublys šiandien liudija patį Pošką, yra lyg

jo veidas arba savita „kontaktnė relikvija“ išlaikanti mirusį žmogų dabartyje. Nepaisant tekste aptartų transformacijų, Baublys išsaugo bachtinišką kalbos įvairovę arba daugiakalbystę, lieka kupinas ambivalentiškų prasmių, o *vieta* tarsi susaistoma semantiniu voratinkliu. Baublys XIX a. *veikia* kaip šių laikų objektas, kai ankstesnių laikų menininko (ir kūrinio suvokėjo) organišką žvilgsnį į natūrą „iš apačios į viršų“ nebeįmanomas, jo autentiškumas prarastas, tad meno kūriniams tarsi ieškoma naujo santykio tarp gamtos ir žmogaus galimybių. Patalpinant gamtą šalia, „įveikminant“ jos paskirus elementus, kurie neretai, vietoj visumos atspindėjimo, kalba apie atskirus kultūrinius įvykius, buvusius ir esamus, „dirbama“ su laiku ir atmintimi, kuriuose skleidžiasi siūloma daugiasluoksnė patirtis. Performatyvumo estetika Baublui būdinga dėl *atlikimu* sukuriamos slenksčio patirties, transformuojančios ją patyrusįjį. Baublį lankytojas iš nežinančio tampa žinančiu – istorijos dalyviu, patiriančiu ją ir medžiagiškai.

Bibliografija

Antanavičiūtė, Rasa. Monografija <i>Menas ir politika Vilniaus viešosiose erdvėse</i> , Vilnius: Lapas, 2019.	las Is Kiosks and the Idea of Self-Representation”, in: <i>The Art Bulletin</i> , Vol. 85, No. 4 (Dec., 2003).	Princeton University Press, 2017.	Volume 9, Issue 2, Spring 2003, pp. 273-285 (Article), Duke University Press.
Assman, Jan. „Communicative and Cultural Memory“ in: <i>Cultural Memory Studies</i> . An International and Interdisciplinary Handbook, Berlin, New York 2008.	Bakhtin, Mikhail Mikhailovich. The Dialogic Imagination, Four Essays, ed. Michael Holquist, translated by Caryl Emerson, Michael Holquist, Austin: University of Texas Press, 1985.	Carr, David. <i>Experience and History. Phenomenological Perspectives on the Historical World</i> , Oxford University Press, 2014.	Elias, Norbert. “Essay on Laughter”, ed. by Anca Parvulescu, in: <i>Critical Inquiry</i> , Winter 2017.
Avcioglu, Nebahat. “A Palace of One’s Own: Stanis-	Belting, Hans. <i>Face and Mask. A Double History</i> ,	Didi-Huberman, Georges. “Artistic Survival: Panofsky vs. Warburg and the Exorcism of Impure Time”, in: <i>Common Knowledge</i> ,	Emerson, Caryl. <i>The First Hundred Years of Mikhail Bakhtin</i> , Princeton, New Jersey: Princeton University Press, 1997.

- Fischer-Lichte, Erika. *Performatyvumo estetika*, Vilnius: Menų spaustuvė, 2013.
- Girdzijauskas, Juozas. Studija „Žemaičių kultūriniai sambūriai iki XX a.“, in: *Žemaičių praeitis*, kn. 8, Vilnius, 1998.
- Gutauskas, Mintautas. *Dialogo erdvė. Fenomenologinis požiūris*, Vilniaus universiteto leidykla: Vilnius, 2010.
- Jankauskas, Benediktas. „Dionizas Poška kaip istorikas“, in: *Voruta*, 2012-10-12, žiūrėta <http://www.voruta.lt/dionizas-poska-kaip-istorikas-3-dalys/>, [2019 m. rugpjūtis].
- Kundera, Milan. *Juoko ir užmaršties knyga*, vert. Pranas Bieliauskas, Vilnius: Tyto Alba, 2006.
- Morson, Gary Saul; Emerson, Caryl. *Rethinking Bakhtin, Extensions and Challenges*, Evanston, Illinois: Northwestern University Press, 1989.
- Nagel, Alexander; Wood, Christopher S. *Anachronic Renaissance*, New York: Zone Books, 2010.
- Poška, Dionizas. *Raštai*, Vilnius: Valstybinė grožinės literatūros leidykla, 1959.
- Speičytė, Brigita. „Poetinės kultūros formos. LDK palikimas XIX amžiaus Lietuvos literatūroje“ in: *Literatūra* 46 (1), Vilnius: VU leidykla, 2004.
- Speičytė, Brigita. „Kas užsodino Poškos 'darželį'?“ *Metai* 1 (2005), žiūrėta www.tekstai.lt/buvo/metai/200501/speicyte.htm [Rugpjūtis, 2019].
- Skurdėnienė, Irena. „Retorinė norma XIX a. pradžios lietuvių poezijoje“, in: *Lituanistica*, Lietuvos mokslo akademija, 2005, t. 61, nr. 1.
- Trakšelytė, Aušra. Daktaro disertacija „Įvietintas vaizduojamasis menas: teorinis diskursas ir raiška Lietuvos šiuolaikiniame mene“, Vilnius: VDA, 2012.
- Ulčinaitė, Eugenija. „Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės paveldo metamorfozės XIX amžiaus Lietuvos literatūroje“, in: *Literatūra* 48 (1), Vilnius: VU leidykla, 2006.
- Želvys, Jurgis. „Negęstanti Dionizo Poškos žvaigždė“ in: *Žemaičių žemė* (Kultūros istorija), leidėjas „Regionų kultūrinių iniciatyvų centras“, 2008.
- Winter, Jay. „Sites of Memory“ (21 knygos skyrius), in: *Memory./History. Theory. Debates*, ed., Susan Radstone, Bill Schwarz, Fordham University, 2010.
- Taip pat naudotasi Giedrės Mickūnaitės, pirmosios tyrinėtojos apmąščiusios Baublį konceptualiai, medžiaga šia tema ir straipsniu „Imagining the Real: Material Evidence and Participatory Past in Nineteenth-Century Lithuania“, in: *Manufacturing a Past for the Present. Forgery and Authenticity in Medievalist Texts and Objects in Nineteenth-Century Europe*, Leiden/Boston: Brill, 2015; Arūno Sverdiolo straipsniu „Paminklo vertės: Aloisas Rieglis“, in: AAHV, *Restauravimo laboratorija*, Nr. 92-93, Vilniaus dailės akademijos leidykla, 2019; Jolantos Saldukaiytės pranešimo „Levinas: veidas ir vieta“ medžiaga, skaityta konferencijoje „Šiuolaikinės fenomenologijos problemos ir tyrinėjimai“, Vilniaus universitetas, Filosofijos fakultetas, 2018-12-20.